

DANMARK RUNDRESA 14-19 maj 2012 med Europaklubben

Dag 1

Vår tysta, stora och bekväma buss från Axelssons kommer in några minuter före åtta på morgonen den första dagen. Vår chaufför Bernt-Erik Rutström sitter lugnt vid ratten och Hasse Carlsson, vår reseledare, sitter bredvid. Vi får fin hjälp med ilastning av väskor och hittar våra platser.

Birgitta meddelar efter en stund att kaffe med hembakat bröd serveras strax före Örebro. Kaffet och brödet smakar mycket bra och recept kan erhållas hos nämnda bageri, dvs Birgitta.

Vi åker vidare, läser och har det bra i bussen. Nästa stopp blir vid lunch i Götene, där vi får rast en timme. Sedan vidare till Göteborg dit vi kommer i god tid. I samband med att vi får våra biljetter presenteras vi för varandra. Nu vet vi vem som är vem!

I Göteborg finns bra information om Danmark och vi tar till oss detta och efter en stunds väntan går vi ombord på Stena Jutlandica. Vår middag serveras redan vid färjans avgång klockan 16. Det finns gott om plats, gott om mat och gott om tid att handla. Resan till Danmark tar ungefär 3 timmar. Efter ankomst till Fredrikshamn fortsätter resan mot Randers som ligger ett par timmars resa söderut.

Vid ankomsten till Hotel Kongens Ege, som ligger centralt, vackert och grönskande beläget i Randers, serveras en mycket trevlig vickning vid tiotiden på kvällen. Vi är alla sugna och förser oss med kvällsbordets läckerheter, korv, ost, gott bröd, öl, gurka m.m. Därefter somnar vi in nöjda och belåtna i våra fina rum på hotellet. Vi är mycket förväntansfulla inför kommande dagar i Danmark.

Dag 2

Trivsamt besök i Randers kommunhus, där skolchefen informerade oss om skoldebatten och gjorde en genomgång av aktuell situation inom den obligatoriska skolan och något om gymnasiet. Organisationen av skolorna - arbetssätt och mål -överensstämmer ganska väl med motsvarande i vårt land. Dock har man 10-årig obligatorisk *folkeskole* i tre stadier från 6-16 år. Vi känner igen uppstyrd verksamhet som

- Gemensamma slutmål i kurser
- Nationella prov i fler ämnen än tidigare
- Individuella utvecklingsplaner (Uddannelsesplaner)

Problem med skolk, växande antal elever med särskilda behov liksom invandrarproblematik förekommer särskilt i de högre åldrarna.

På det kulturella området noterade vi en viktig skillnad och det är att det finns en så kallad ”kanon” upprättad. Detta gäller litteratur, historia, demokrati, målning, musik, arkitektur, design etc. Det är inte obligatoriskt för eleverna att känna till allt, men listan tjänar som vägledning och inspiration för pedagoger och elever.

Inom IT försöker man ligga väl framme och deras nationalencyklopedi upptar 24 volymer och finns också på internet kallad ”*Den Store Danske*”. All kommunal undervisning är fri och från och med gymnasiet kan elever ansöka om *Statens Uddannelsesstøtte* på upp till 2.574 DKK i månaden. Intressant var också att gymnasiet och yrkesrådgivare kan samverka med elever i kvällskurser, rådgivning och yrkesval ända till 25 års ålder för att hjälpa dem att få jobb.

Politiskt samverkar nu *Socialdemokraterne* med *Socialistisk Folkeparti* och *Radikale Venstre* i skolpolitiken. Dansk skolväsen för vidare en stark tradition av samtalspedagogik och personligt möte i den store folkbildaren N. F. S. Grundtvigs anda (1783-1872). Här kommer också personlig livserfarenhet in. Skolchefen betonade kvalitén i skolarbetet och det viktiga synsättet att fråga sig vilka krav som kommer att ställas i framtiden snarare än vilka problem som finns nu eller kommer att uppstå.

Viborgsvejen Børnehave besøktes och vi fick tillfälle att tala med flera av barnen. Förskolechefen visade runt, berättade om flera pågående pedagogiska projekt. Barnens lunch bestod av medhavda matpaket som de åt tillsammans.

Barnets allsidiga utveckling stod helt tydligt i centrum och arbetsätt och mål fanns anslaget på väggarna i små tavlor. Tonvikt på sociala kompetenser och medbestämmande var genomgående i alla aktiviteter, liksom kulturella uttrycksformer och värden.

Fina bilder målade av barnen

Lunch och eftermiddagsprogram Maj 15.

Vår kontakt Anne Stoy Rodil hade bokat lunch för oss på Gaia museum för s.k. outsider art där Anne mötte upp. Före måltiden fick vi en presentation av ledaren för stället Dorte Eiersbo.

Etablering 2002 med syfte att föra fram konstverk gjorda av personer med olika grad av utvecklingsavvikelser. Efter maten fick vi tillfälle att se utställningarna som i många fall var mycket tankeväckande och vackra.. Deras hemsida är värd ett ”återbesök”. (www.gaiamuseum.dk)

Efter uppsittning i bussen for vi till godset Overgaard för att enligt ursprunglig plan få ett föredrag inom området vindkraft med studiebesök. Dessvärre hade den tidigare bokade föredragshållaren lämnat sin anställning och vi fick en ersättare- Claus Berggren, som inledde ett anförande rörande godsets totala verksamhet som är verkligt omfattande. Innan han kunde börja fick man se till att en ladusvala lämnade lokalen som för en hörselskadad som jag gjorde det svårt att uppfatta alla detaljer i föredragandet. En del i auditoriet somnade faktiskt !

En mycket informativ broschyr fanns att ta som beskriver godsets historik, arealer, verksamhetsområden med ytangivelser, antal vägkilometer, specad maskinlista etc.etc.

Hemsidan www.overgaardgods.dk ger en bra beskrivning.

Vi fick en rundtur som passerade de olika anläggningarna. Vi stannade till vid en mölla i en närliggande kraftverkspark. Tyvärr kunde intresserade med teknikbakgrund ej få igång ett utvecklande samtal rörande teknologin ej heller kunde maskinens innanmäte eller uppstigning till generatorn ske. Att befinna sig alldeles nära möllan och lägga örat till gav en viss känsla.

Man blev onekligen imponerad av ”storrelsen” på företaget. Som tack för besöket överlämnades boken om ”Maten i Västmanland”

Under excursionen deltog Anne och gav oss under färden en hel del information angående miljöarbetet i Randers Kommun. Alla fick ett ex. av ”Climate Plan 2030 Municipality of Randers” (ett sammandrag).

Jag vill framhålla Anne som ett föredöme att samarbeta med - alltid prompt i eposttraffiken och lyhörd för våra önskemål. Hon var mer vaken än jag då hon ställde frågan om vi trots föredragshållarbyte ville besöka Overgaard. Jag höll fast vid ursprunglig plan.

Även Anne fick boken och en tydlig applåd.

Dag 3

Onsdag 16 maj

Avfärd från Randers på morgonen. Bussresa söderut via Århus till Hov på Jyllands ostkust och färja till Sälvig på Samsö belägen mellan Jylland, Fyn och Själland. På eftermiddagen åter samma väg.

Bussresan gick först söderut på E45 genom ett böljande landskap med gula rapsfält. Ett påfallande inslag var de stora kraftledningarna som även för en f.d. elkraftingenjör tycktes fula. På en mindre väg med fin lindallé vid Odder till hamnorten Hov (vilket även skrivs som Hou), med en stor

småbåtshamn och ett färjeläge, samt sandstrand. Vädret och vattentemperaturen inbjöd inte till något bad. Överfart med bilfärja till Sälvig (Saevig) på västsidan av den södra delen (Midtöen) av Samsö vilket tar 1 timme. Det finns också en färjelinje från Kalundborg på Själland till Kolby Kås på Samsö. Med buss c:a 10 km på små vägar åt sydost på Samsö via Tranebjerg till Ballen på ostsidan av ön, till Samsö Energiakademi (SEA) strax norr om Ballen. Webbplats energiakademiet.dk

På SEA fick vi en förhandsbokad presentation och information om Samsö och verksamheten av Jesper Roug Kristensen samt en teknisk expert (Mikael Kristensen?).

Samsö är en egen kommun med c:a 4000 årsboende. Många hus används som fritidshus, och under sommaren kan man ha upp till 100 000 besökande totalt. Turismen är betydelsefull. Jordbruk är en viktig traditionell näring, men slakteriet på ön är nedlagt.

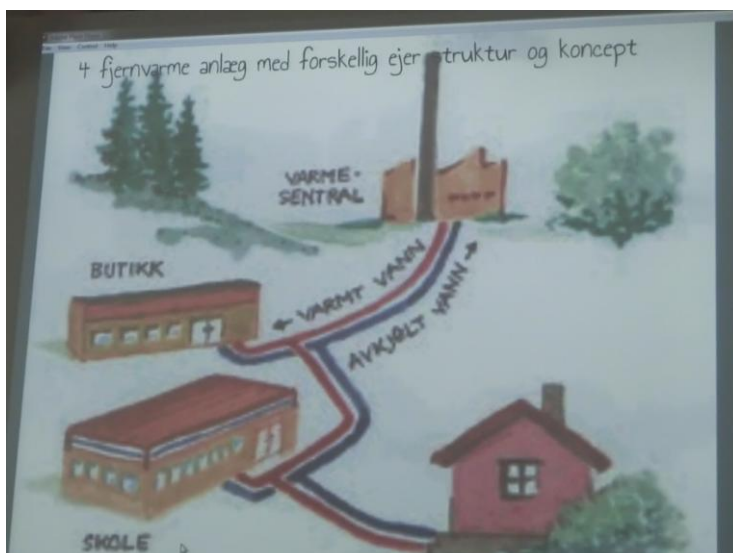

Energiakademins grundare och en drivande eldskäl är Sören Hermansen. I Danmark är en stor del av energiförsörjningen baserad på fossilkraft, men en ökande del kommer från förnyelsebara icke fossila källor som vindkraft, solenergi och biomassa. På 1990-talet utlystes en tävling i Danmark om förnyelsebar energiförsörjning och Samsö antog utmaningen och vann. Målsättningen var att få Samsö 100% självförsörjande på energi, vilket man lyckats med. Projektet startades under 1997. Avgörande för framgång var att få de boende med i projektet. Det lyckades genom att få de boende att bli delägare i bl.a. vindkraftverken. Över 540 andelar har sålts till lokalbefolkningen.

På ön har byggts 11 landbaserade vindkraftverk, vindmøller, om 1 MW effekt vardera. Till detta kommer 10 vindkraftverk på 2,3 MW vardera. De skall kompensera för att färjorna till ön drivs med fossilbränsle. En del av de havsplacerade verken ägs av Samsö kommun, andra av privata bolag och andelsbolag.

På ön går man ifrån oljeeldning och ersätter den med värmepumpar med vindkraftsel och fjärrvärmeverk med eldning med halm och flis. Användningen av solfångare ökar också. Man skall starta upp ett projekt för framställning av biogas.

Danmarks regering har antagit en målsättning om att 50% av landets elkraft skall komma från vindkraftverk år 2020, kol skall fasa ut och man skall vara fossilfri år 2050. Det nämndes beloppen 60 danska öre/kWh för privat vindel och solel respektive 43 öre per kWh el från kommersiellt producerad vindel och solel. Jag uppfattade inte om detta var subvention eller avräkningspris.

Vindkraftverken på och vid Samsö är av traditionellt utförande. Torn med vindturbin med horisontell axel och maskinhus i toppen. I maskinhuset växellåda och asynkron trefasgenerator med permanentmagneter. Typisk hastighet är 20 varv/min på turbinen och 1500 varv/min för generatoren. Rotorbladens vinkel regleras beroende av vindstyrkan. För sin funktion behöver verken anslutas till ett yttre elkraftnät med fast frekvens, och arbetar således inte självständigt. Man räknar med att man kan behöva byta ut växellåda och för detta arbete använda kran, både på land och till havs. Det kan också inträffa att rotorbladen träffas av blixtnedslag. Blixten avleds till marken eller havet. Blixten kan dock orsaka små fläckar med mikrosprickor i bladen vilka lagas av reparatörer, som hängande i sele firas ned utmed stillastående rotorblad.

Efter vårt besök på Energiakademiet åt vi lunch på Ballen Badehotell byggt 1914.

Ref ballenbadehotel.dk. Därefter vandrade vi runt i samhället. I bageriet i Ballen och hos Köpmandsbutiken kunde man inhandla lokalt producerade varor och livsmedel, som t.ex. öl från Samsö Byghus, och bröd från bageriet.

Vid återresan åkte vi på några småvägar via Langemark, Besser, Österby till Sälvig på Samsö och i övrigt samma väg som vi kom på förmiddagen. Denna eftermiddag, före en helgdag, var det med en stor skara ungdomar på färjan.

”Parkering för herrar”, stod uppställt utanför en klädesaffär.

Dag 4

Från Randers till Odense 2012-05-17

Den här dagen hade fokus på Danmarks tidiga historia och Hasse Carlsson gav oss en initierad introduktion på bussen. Vårt första stopp blev Moesgården som är mest känd för Grauballemanden, ett ca 2300 år gammalt, välbevarat mossoffer. Där låg han hoptorkad i en glasmonter och man tyckte nästan synd om honom att behöva bli betittad av alla besökare.

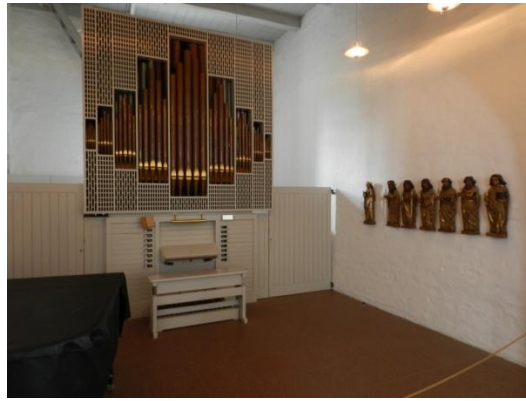
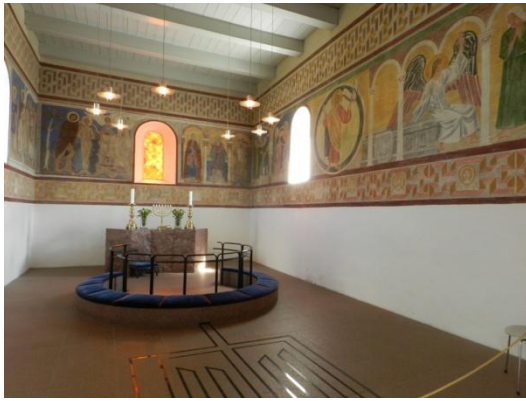
Mossoffer var vanliga under järnåldern och man har återfunnit ca 150 i Danmark. Museet visar också en mängd andra fynd, t ex redskap, keramik och benrester som ger en bra bild av hur människornas levnadsvillkor utvecklades över tiden. Det bästa i museet var en utställning av ovanligt vackra föremål från bronsåldern som svärd, svärdsupphängning, yxor med mera. Dessa var så estetiskt exponerade att de upplevdes som riktiga konstverk.

På Moesgården fanns också en tillfällig utställning ”Syv vikinger” som handlade om två kvinnor och fem män som existerat i verkligheten. De representerar olika institutioner i samhället, som hantverk, handel, kungamakt och kyrka. Man fick följa dem på deras färder och genom vaxfigurer, filmer och scenografi fick man en uppfattning om vad de upplevde i främmande länder.

Nästa stopp var Jelling, ett världsarv berömt för sina två gravhögar från andra halvan av 900-talet. Högarna tros vara resta över Gorm den gamle och hans hustru Thyra. Där finns också två berömda runstenar, en som Gorm rest över Thyra i mitten av 900-talet och en som Harald Blåtand rest över Gorm ca 965 (den stora stenen). På dessa stenar nämns Danmark som ett land för första gången och de visar också att kristendomen gjort sitt intåg i landet.

Mellan gravhögarna finns också en medeltidskyrka (från omkring år 1100), som på ett smakfullt sätt renoverats på senare tid. Altarmålningar och predikstol har bevarats, medan kyrkan i övrigt renoverats bl a med en mycket vacker orgel.

Under gravhögarna och kyrkan har även hittats resterna av en enorm skeppsättning. Ett museum finns också, "Kongernes Jelling", som vi bara hann gå igenom som hastigast. Museet gav information om Jelling-monumenten och deras historia. Resan gick vidare till Scandic Hotell i Odense, men detta var inte vad vi tänkt oss. En trist grå byggnad i ett industriområde 7 km från centrum. Men Birgitta tog tag i det hela. Efter middagen körde vår chaufför Bernt-Erik några av oss in till centrum och vi gjorde en vandring i H C Andersens fotspår. Vi fick se en mängd vackra små korsvirkeshus, H C Andersens barndomshem och de områden där han växte upp.

Tillbaka till hotellet tog vi lokalbussen och avslutade dagen med ett glas vin och trevlig samvaro på hotellet. Det blev en lyckad kväll fast det såg så dystert ut från början.

Dag 5

Fredag 18:e maj

Efter en god frukost på hotellet i Odense startade vi vår fortsatta resa.

Dagens första anhalt var Roskilde som idag är en stad med ca 54 000 invånare. Staden grundades i slutet av 900-talet och blev biskopssäte ca 1020. Den 26:e februari 1658 slöts freden mellan Danmark och Sverige i Roskilde. Då avträdde Skåne, Blekinge, Halland och Bornholm samt de norska provinserna Bohuslän och Trondheims län till Sverige.

I Roskilde besökte vi den vackra domkyrkan. Kyrkobyggnaden är imponerande till sin storlek, liksom Västerås Domkyrka är den uppförd av tegel. Roskildes Domkyrka, som nu har två torn, började byggas i slutet av 1100-talet men de två tornen är av senare datum och tillkom först på 100-talet.

Hasse, vår guide, berättade att både Harald Blåtand och Sven Tveskägg ligger begravda under kyrkan. Den äldsta sarkofagen inuti kyrkan är unionsdrottning Margaretas som är från 1412.

Domkyrkan har varit gravkyrka för många danska regenter och kungligheter, den senaste kungliga begravningen var av Drottning Ingrid. I kyrkan såg vi "kyrkspelet" där Sankt Göran dödar draken, något som händer varje hel timme. Roskilde Domkyrka upptogs på Världsarvslistan 1995.

Efter lunch går färden vidare mot Köpenhamn. Vi gör ett stopp på Carlsbergs ölbryggeri, där vi går en guidad tur genom de gamla bryggerilokalerna. Bryggeriet grundades år 1844 och har i dag vuxit till ca 45 000 anställda i lokala bryggerier i ca 150 länder.

Guiden berättade bl a om rivaliteten mellan fadern, Jacob Christian och sonen, Carl Jacobsen som ledde till en delning av bryggeriverksamheten. Området runt bryggeriet där de anställda bodde fungerade som ett eget "brukssamhälle". Reglerna var strikta, för hemkomst efter klockan 22 renderades böter med en dagslön.

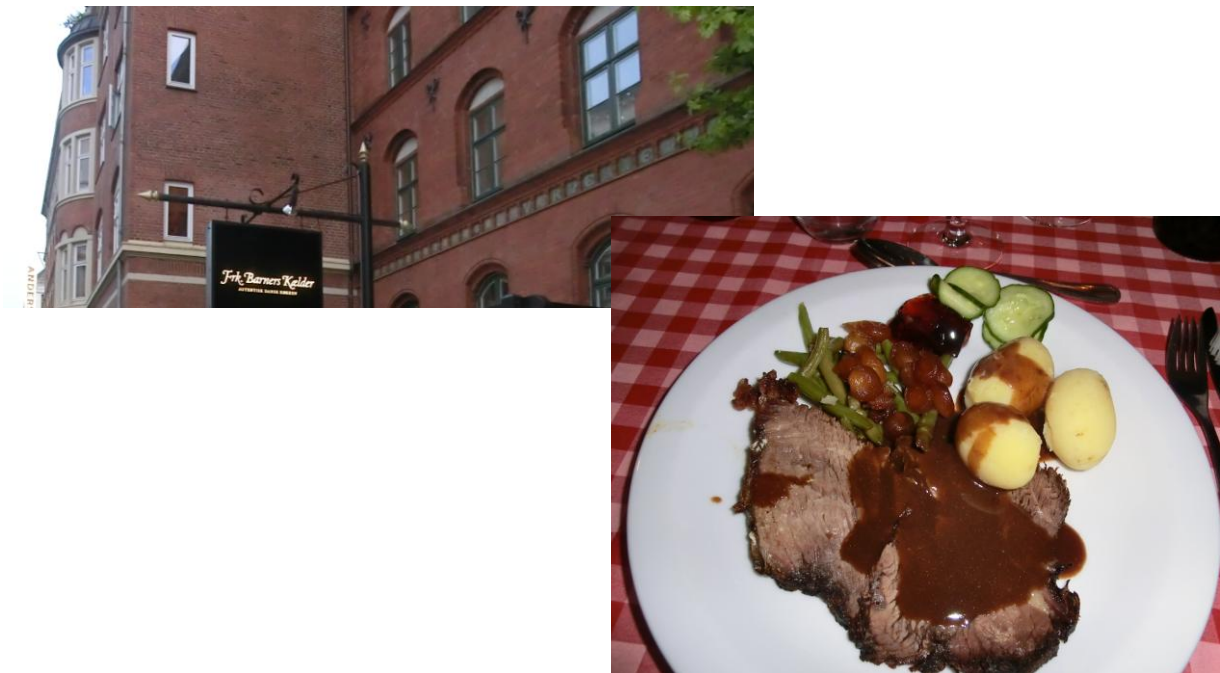

Vi hann också med en snabb titt i det museum som fanns där man visade upp 16 718 ölflaskor från olika tidsepoker och länder, totalt fanns ca 24 000 olika flaskor i samlingen. Besöket på Carlsberg avrundades med provsmakning av olika ölsorter i baren.

Bussen tar oss sedan vidare till hotellet i Köpenhamn, Hotell Absalon på Helgolandsgade 15, som ligger mycket centralt och nära Centralstationen. Hotellet är uppkallat efter Biskop Absalon som grundade staden år 1167. Efter incheckningen på hotellet fanns det litet tid över att se sig omkring, vilken av några utnyttjades till ett besök på ett folkrikt Ströget.

Middagen intogs på restaurang ”Frk Barners Kaelder, Autentisk Dansk Kökken” som låg på samma gata som hotellet. Restaurangen är uppkallad efter fröken Regitze Barner, en köpenhamnsk adelsdam med stort socialt patos som vigde sitt liv åt att hjälpa unga kvinnor från fattigdom, kriminalitet och ett liv på gatan. Lokalen fungerade som ett kvinnohus ända fram till början av 1970-talet.

Dag 6

Lördag morgon lämnade vi Köpenhamn, bussen körde strandvägen mot Helsingör. Vi passerade den täta bebyggelsen, men skyttade slottet i Jägersborgs Dyrehave med ca 2000 hjortar (kronhjort, dovhjort och sikahjort). Hasse visade Karen Blixens hus som numera är museum. Färden över Sundet gick snabbt med en tillsynes ny färja. Mot Lagaland och lunchrast gick färden genom Småland till Östergötland, här stannade vi i Ödeshög och Rökstenen. www.rokstenen.se. Om vikingahövdingen Varin och hans ätt, om vikingarnas resor ut i världen, om livet hemma i Rök, om några av vikingarnas myter och berättelser. Om detta berättas i utemuseet vid Rökstenen.

Här var en intressant fotoutställning med Fotograf Lars Rosengren, Politiker, kändisar och annat löst folk. Lars visade även sin omfattande utrustning för att sända bilder till tidningar före den digitala tekniken. Filmen skulle framkallas på ett hotellrum, han hade en ”mörkerpåse”, skölja på toa, torka filmen med hårtork. Välja ut bilder som skickades med en telexapparat som kopplades i telefonjacket. Utrustningen var mycket tung, oftast var fotograferingen på kvällen och bilderna skulle vara morgondagens tidning, det var brottom att välja bild. Lars hade en visning och berättade (jag hade tur som var just där då).

Färden gick vidare till Västerås, som vi anlände till i god tid enligt planen.

